

Yksi aukko umpeutuu

Sinikka Wunsch: Punainen uhka. Neuvostoliiton kuva johtavassa suomalaisessa sanomalehdistössä maaliskuusta 1938 talvisodan päättymiseen maaliskuussa 1940. 371 s., liitteitä.

■ Sinikka Wunschin väitöskirjan aihe on mielenkiintoinen. Tunkeutuhan se alueelle, joka ennen Neuvostoliiton hajoamista ei ollut tutkimuksen erityiskohteena. Wunsch kuitenkin niveltää työnsä sekä sisällöllisesti että tekstillisesti olemassa olevaan historiantutkimukseen, erityisesti jo aiemmin varsin laajaan kuvatudkimukseen. Tutkimuksen kohde-aika on järkevä, mutta hivenen jäi kaipaamaan talvisodan rauhan jälkeisiä välittömiä arvioita puna-armeijan voimasta.

Tutkija on lähtenyt työn jaottelussa liikkeelle kirjoittelun kohteen tapaumahistorian pohjalta. Siten tutkimus seuraa johdonmukaisesti Neuvostoliiton tapahtumiin, oloihin ja tekemisiin kohdistuvaa kirjoittelua. Päälukujen nimien sisä-

nen logiikka ei tosin ole aivan täydellinen. Kun luvut yleensä kertovat lehtien kannanotoista johonkin tapahtumaketjuun, varsinkaan Neuvostoliiton ulkopoliittikkaa 1939 koskevan luvun otsikko ”Haluttu kumppani” ei seuraa yleiskäyttöä eikä siis kerro suomalaisen asenteista.

Mielipide- ja lehdistöhistoriallisen työn jaoittelu Sinikka Wunsch in valitsemalla tavalla tapaumahistorian pohjalta on varsin yleinen ja nostaa sinänsä hyvin esille kirjoittelun eri puolia. Tieteellisesti oikeampi tapa lähestyä aihetta kirjoittelun sisällöllisen jaottelun pohjalta olisi ilmeisesti merkinnyt tutkimuksen kokonaistekstmäärän vähenemistä. Lisäksi ovat mielenkiintoiset yksityiskohdat vieneet joissain kohdissa tutkijaa hivenen pääaiheen sivuun.

Punainen uhka -väitöskirjan kysymyksenasettelu jää jossain määrin yleiseksi, mikä johtuu juuri tapaumahistoriallisesta lähestymistavasta. Tekijä korostaa johdannon aluksi propagandakoneiston roolia, mikä pätee lähinnä ja vain osittain pelkästään sodan aikaan, ei edeltäviin vuosiin. Ajassa liikkuvasta näkökulmasta koko työssä seuraa Neuvostoliiton kuvan kuljetus ajallisesti kaukaa kohti varsinaista kohde-aikaa. Näin jää jossain määrin syrjään tuon tradition, erityisesti ryssävihan ja perivihollisuuden nosto keskeiseksi sodan ajan mielipiteitä koskevan kysymyksenasettelun tekijäksi. Tekijä puhuu yleisesti lehdissä vallinneesta ilmapiiristä kirjoittelun perusteena.

Venäjä- ja venäläisyyskuvan tradition keskeinen osuus tu-

lee kuitenkin pääluvuissa varsin hyvin esille ja sitä on erikseen käsitelty myös johdannossa. Sinikka Wunsch on varovasti sitä mieltä, että ryssäviha olisi pitkän historiallisen taustan mukainen eikä vain vasta valkoisessa kentässä 1920-luvulla luotu.

Mihin tutkimuksen kysymyksenasettelussa ei lainkaan puututa, on Neuvostoliitto koskevien tietojen luonne. Tästäkin, eli lähinnä faktatietojen puutteesta, on käsitteilyluvuissa kuitenkin hyviä esimerkkejä. Loppujen lopuksi *Punainen uhka* -väitöskirjan yksi päätulos on se, että sodan aikana Neuvostoliitto koskevien tietojen todellinen mittaaminen ja arviointi jäi syrjään. Traditionaaliset ja poliittiset käsitykset, luulot, epäluulot ja oletukset upposivat syvälle lehtien sivuille. Kun aiemmin on käytetty propagandistisen kirjoittelun ääriesimerkeinä neuvostolehtien arviointeja suomalaisjohtajista talvisodan alkaessa, niin kyllä suomalaisten kirjoittajien kyky löytää kaikki mahdollinen huono neuvostoyhteiskunnasta ei jäänyt niistä jälkeen – myöskään ilmaisujen värikkyydessä.

Sinikka Wunsch erittelee hyvin erilaisia lehdistö- ja mielipidehistorian käsitteitä. Pieni epäloogisuus on kuitenkin siinä, että hän esittelee ”kuvan” kohtuullisen pysyvänlaiseksi ja jatkuvaksi kokonaisuudeksi, mutta toisaalta hän tutkii kuvan muutosta. Tekijä on varsin säästeliäästi käyttänyt keräämäänsä kvantitatiivista aineistoa, mikä on aiheen puitteissa järkevää. Sen keskeisiä tuloksia olisi kuitenkin voinut

eritellä loppuluvussa, jossa olisi voinut muutenkin kääntää näkökulmaa tapahtumahistoriasta mielipidekentän suuntaan. Näin olisi ehkä tapahtunutta selvemmin tullut vastaus kysymykseen, mitkä olivat voimakkaimmat tekijät kuvan muotoutumisessa sellaiseksi kuin se muotoutui.

Punainen ubka uppoaa syvälle suomalaisiin sota- ja viholliskäsityksiin. Teos rakentaa monitahoista kuvaa ajankohdittaisen tapahtumahistorian, perivihollisuuden, Venäjää ja erityisesti Neuvostoliittoa koskevien luulojen ja epäluulojen sekä sodanaikaisen propagandan vaikutuksista Neuvostoliitto-kirjoitteluun. Työ etenee johdonmukaisesti kuvan historiallisista taustoista 1930-luvun sisä- ja ulkopoliittisten aiheiden kautta päälukuihin talvisodan ympärillä.

Sinikka Wunschin teos *Punainen ubka* täyttää ansiokkaasti sotiemme historiankirjoituksessa ollutta aukkoa. Ehkä myös neuvostokuvan käsittely jatkosodan ja sitä seuraavien vuosien ajalta seuraa vielä jatkossa.

Martti Julkunen